

КУЛТУРА ПОЛИСА
УДК 355.01:329(430)
ПНР

ВЛАДИМИР БАРОВИЋ

Радиодифузна установа Војводине - Телевизија Нови Сад
Нови Сад

ИЗВОРНИ АСПЕКТИ НАЦИОНАЛСОЦИЈАЛИСТИЧКЕ ИДЕОЛОГИЈЕ, ИДЕОЛОГИЈА СС-А

Сажетак: Након краћег увода о настанку СС одреда, наводе се аутори и теоријски зачетници немачког милитаризма који га стварају (крајем 19. и почетком 20. века) а посебно се обрађују писци који су поставили основе расне теорије. Истиче се значај и утицај појединих филозофа, уметника и стваралаца на настанак и развој националсоцијалистичке идеологије и разматрају се социолошко-психолошки и историјски моменти и процеси који су формирали Хитлера – идеолога. Изнете су митолошке представе које су нацистичкој идеологији поставиле темељ за изградњу „хиљадугодишњег Рајха”. Закључак је да је најекстремнији аспект нацистичке идеологије била идеологија СС-а, која се мора посматрати као посебан феномен постављен на основе потпуне дехуманизације појединца и људског друштва у целини.

Кључне речи: националсоцијализам, СС, раса, Хитлер, идеологија.

О настанку, развоју и злочинима СС одреда написана је обимна литература, посебно на немачком, енглеском и француском језику а било је и аутора који су писали о „домаћим” СС дивизијама на српском. Понешто је публиковано и о ратним операцијама борбеног СС-а (*Waffen SS*) на нашим просторима али је мало или нимало била доступна литература о идеолошким основама најекстремнијег облика националсоцијализма оличеног у

СС-у. У овом кратком раду у најкраћим цртама приказаћемо настанак СС-а док ће акценат бити на генези идеологије нацизма која је кулминирала у потпуној индоктринацији припадника есесовских јединица – најоданијих војника *Адолфа Хитлера*.

Априла 1925. године по наређењу вође (*Der Fuehrer*) Националсоцијалистичке немачке радничке партије (*Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei - NSDAP*) Адолфа Хитлера настали су **Заштитни одреди** (*Schutzstaffel –* Заштитни одреди), познати по злогласној скраћеници **СС**. То је била телесна гарда која је имала осам људи и била је под командом Јулијуса Шрека. Сам Хитлер објаснио је задатак и сврху настанка СС-а следећим речима: „Првенствени је задатак СС-а да извршава политичке обавезе унутар Партије” (N.Tolstoj, 1975: 34). Од настанка СС је имао задатак да формира и попуњава досијее о појединцима и проверава степен лојалности припадника нацистичке партије и СА јединица (*SA – Sturmabteilung –* Јуришни одреди). СС одред 1926. године из Хитлерових руку прима „заставу крви” због важних заслуга које је ова јединица (односно њени припадници) учинила за покрет у Минхенском пучу 1923. године. На самом почетку деловања СС-а под бројем 168 придружио им се Хајнрих Химлер, човек неупадљивог изгледа, мршав, са наочарима, више налик на ситног чиновника него на партијског фанатика (R. Manvell, 1975: 27).

У периоду од 1930. године СС нису имали запаженију улогу у нацистичком покрету и били су непознат чинилац закулисаних политичких игара. Захваљујући раду свог лидера Химлера и стицају околности, од тада њихова улога све више расте да би на крају превазишли и надвладали конкуренте оличене у смеђим кошуљама, што ће се догодити у познатом покољу познатом као „**Ноћ дугих ножева**”-јуна 1934. (N.Tolstoj, 103) Након тога СС се муњевито развија, постаје сложен систем различитих служби и установа а његова моћ и снага представљају силу пред којом понекад сагињу главе и највиши функционери партије и Рајха. Током Другог светског рата СС постаје држава у држави, а пред крај највећег сукоба у историји човечанства постоји 38 дивизија борбеног СС-а док се у целој структури те организације помиње број од 800.000 војника и службеника најразличитијих задужења. (Louis L. Snyder, 1998: 329) Ужасна недела која је СС починио а која су обелодањена након рата, у целом слободном свету примљена су

са згражавањем и неверицом. Већина истраживача и „обичних” људи се питала како је просечан Немац одгајан на делима Моцарта, Шилера, Гетеа и плејаде других уметника, филозофа и мислилаца хуманистичког усмерења, могао да почини стравична недела о којима сведоче стотине логора и милиони лешева. Због поменутог питања намеће се као задатак наше историографије да се поближе заинтересује не само за фактографију и суву констатацију појединог догађаја већ и за опсервацију идеолошког аспекта феномена националсоцијализма и СС-а као његовог најагресивнијег облика. Овај рад само је покушај да се летимично баци трачак светла на поменуту тему и представља скроман допринос схватању историје као сложеног феномена у којем је интердисциплинарност неминовна да би подробније схватили генезу појединих историјских процеса.

Основи немачког милитаризма – предуслов за нацизам

Идеологија СС-а односно нацистичке партије почивала је на пруском милитаризму и култу смрти дубоко укорењеном у свест немачког народа-најчешћа је дефиниција која се чује при размени мишљења када говоримо о нацизму. Стога ћемо у кратким цртама приказати историјске основе немачког милитаризма јер се то намеће као неопходност у процесу синтетичког поимања проблема којим се бавимо.

Основно обележје немачке историјске мисли током 19. века је ослонац на идеалистичку филозофију али и приврженост Прусској (од 1871. године немачкој држави) која се уздиже на пиедестал верске догме. Немачки идеалистички филозофи и историчари поставили су темеље изучавању прошлости, која има за циљ учење о држави као апсолутном отелотворењу снаге народа. Идеалистички историзам није сматрао државу само као пуко средство доминације (у односу на друге нације и државе), већ као отелотворење највиших етичких и моралних вредности. Идеалистичка филозофска мисао имала је велику интегративну улогу при уједињењу немачке нације али је уједно показала и негативну страну, стварајући илузију о складу између државне моћи и

етичких вредности. Тај став је у идеолошком смислу био подстицај за немачки империјализам а први предуслов за то било је управо уздицање немачке државе на ниво светиње у чему је немачка историографија имала видну улогу. Неопходно је напоменути да је немачка историографија у 19. веку поставила основе научној историографији и стога је њен допринос развоју историје у науку неизмерно велики. „Отац” савремене историје *Леополд фон Ранке* (1795-1886) створио је норму за научни рад и начинио преокрет у историјској науци а немачкој историографији произишлој из Ранкеове школе дала је печат **пруско-малонемачка школа**. (М. Gross, 1980: 94). Поменута историјска концепција била је прагматично средство уједињења Немачке под вођством протестантске Пруске а насупрот католичкој Хабзбуршкој монархији која тежи истом циљу (али је поражена у рату 1866. године). Историчари пруско-малонемачке концепције одричу се објективног приступа прошлости (којем је тежио Ранке) и окрећу се ангажованој историји која је имала за циљ оправдање националних и државних идеолошких премиса. Историографске основе милитаризму у Немачкој поставио је *Јохан Густав Дројзен* (1808-1884), оснивач **пруске историјске школе** чији је главни задатак био величање уског, војничког погледа на свет. Дројзен истиче пруски војнички деспотизам као извор морала, културе и чистоте у сваком погледу, јер нема ништа светије од служења домовини под заставом. Дројзен је много година пре Хитлера тврдио да народ који није у оквиру велике и снажне милитаристичке државе мора пропасти, док напротив онај који испуњава наведене услове има загартовану будућност (тј. постаје историјски народ). У свом раду „Историја пруске политике” Јохан Дројзен доказује да је само захваљујући ширењу војне моћи пруске државе (разрађује Бизмаркову идеју) било могуће уједињење Немачке. (М. Gross, 101). Чак и саму историју Дројзен сматра као посебан процес остварења моралних снага које свој највиши израз налазе у снажној, „узвишеној”-војничкој уређеној држави. Немачки милитаризам је оправдаван потребама заштите слободе Немца – појединца од стране јаке државе, која је аристократска, ауторитативна и бирократска насупрот слабој демократији подложној променама простог, неуког и утицајима склоног народа. *Хајнрих фон Трајчке* (1834-1896) је немачки историчар који након Дројзена највише доприноси гло-

рификацији војничког и деспотског духа у научним круговима. Фон Трајчке се потпуно изгубио у агресивном пропагирању тоталитарних идеја које су науштрб науке прешле у пуки журнализам недостојан једног наследника Ранкеове катедре. (M. Gross, 103.) Трајчке је уверен да је либерализам слабљење биолошког бића народа а он је желео да од Немаца створи војничку нацију коју ће водити бирократија. Тај историчар је истицао да је морална дужност грађанина а посебно чиновника да увећава војну снагу своје земље, док је Устав сматрао влашћу „тужне осредњости”. Он тврди да је сврха државне моћи превходно културни напредак али се из његових излагања јасно види да се ради само о немачкој националној култури. Искључив до крајности Хајнрих фон Трајчке слави рат и међу првима у немачкој науци отворено *пропагира расну теорију*. Као „аргумент” расне надмоћности Немаца, Трајчке истиче пруску државну политику која је немилосрдним одгојем становништва довела до уједињења 1871. године и створила предпоставку за даљи развој нове државе. Насупрот демократским тежњама, Трајчке је идеолог немачког империјализма и зачетник идеје за големим светским утицајем уједињене Немачке након 1871. године. У стручном смислу он је једностран и у својим научним радовима користи само историјске изворе из пруских архива, чиме страну дипломатију приказује у лошем светлу док своју државу диже у небеса (чак је описује као непогрешиву). Да је Трајчке поживео, нашао би отелотворење војничке нације у непрегледним редовима сивих и црних кошуља уредно постројених на бројним партијским парадама и митинзима Хитлеровог Трећег рајха.

Учење о биолошкој надмоћи германске расе „надљуди” било је као што се види из изложеног, потпуно формирано већ крајем 19. века. Добро формулисана идеологија о борби виших и нижих раса посебно је разрадио угледни аустријски историчар *Хајнрих фон Србик* (1878-1951). Он види покретачку снагу историје у непрекидној борби здравих виших народа који потискују подљуде неспремне да се повинују биолошким законима историје. Фон Србик је поборник науке о раси (**Rassenkunde**) односно науке о наследном здрављу (**Erbgesundheitslehre**) што чини темеље расне свести - коју овај историк жели да пробуди у немачкој нацији. Хајнрих фон Србик је у свом делу насталом после пропа-

сти нацизма, „Дух и историја од немачког хуманизма до садашњости”, тврдио да је у нацистичкој историографији било здравих схватања! (M. Gross, 170) Сви концентрациони логори и смрт дестине милиона људи код историографа тоталитарне оријентације нису успели да промене свест и идеолошке погледе. Основне идеолошке поставке нацизма биле су припремљене доста пре појаве Адолфа Хитлера и то захваљујући у великој мери и делу историчара, научника који су својим духовним деловањем помогли развој тоталитарних идеја у свести свеколиког народа. Редовне СС јединице, установе и службе а посебно борбени СС имали су обиље прикладне литературе која је стручно и „научно” написана и која је била идеална за оправдање екстремних начела. Историчари – претече нацизма у својим радовима сликовито приказују пропаст народа који су занемарили биолошке законе вечне расне борбе коју Хитлерови историописци Трећег Рајха обично идентификују са антисемитизмом. Најзначајнији историчар нацизма био је *Валтер Франко* који је био на челу Рајхсинститута за историју основаног 1935. године, са циљем да се бави ниским и вулгарним пропагандним историописањем које оправдава све режимске поставке. Тај институт је „научно” оправдавао учење да је Немачка пред самртном опасношћу против које се мора борити свим средствима. Тако је сваки есесовац могао читати историјске радове који величају идеју расе док је једини грех према нацији – кукавичлук тј. одбијање да се појединац повинује Фиреровој вољи и да пође у бој против Јевреја, болшевика, хомосексуалаца, асоцијалних, политички непоузданих елемената,... Узори су одмах нађени у немачкој славној прошлости из које су посебно истицани Фридрих Барбароса, краљ Фридрих Велики (Хитлерова омиљена историјска личност), кајзер Вилхелм I Ујединитељ. Основни задатак историје био је да поучи грађане да се у демократији лако постаје слабији подложен хедонизму, док је задатак правог Немца да се угледа на херојске претке из прошлих ратова који су наводно пример расне свести. Притом се у СС-у посебно негује историјски стручно утемељен култ мртвих и догма да историјско искуство налаже да је функција човека да убије и буде убијен јер у смрти се огледа смисао живота. (Д. Гавриловић, 2006: 91) Нацистички лидери одбацили су чак и саму могућност научног истраживања историје од које они праве јефтину митологију уз начело

да је судбина народа идентична Фиреровој судбини. Нацистичка партија осуђује објективно историописање као слабићку либералну извитопереност и заговара милитаристичку историју коју у СС-у често називају „**борбено знање**”. У припреми тог „знања” поменти историчари имали су (можда и несвесно) значајног удела јер велики број бораца СС дивизија још за младости одушевљава се Трајчкеом, Дројзенем и Србиком. Велики број немачких историчара не-нациста, по доласку Хитлера на власт, веома брзо се прилагођава новоствореном режиму. Мали број људи отпуштен је из политичких разлога а већина је одступила са катедри због ране неподобности или недовољне дозе агресивног журналистичког писања у новом стилу (како се говорило у време нацизма). Типично држање просечног Немца (који није био у партији) било је поражавајуће еуфорично или у најбољем случају равнодушно према новом Рајху, па се тој плими нису одупирали (част изузетцима) ни историописци. (S. Hafner, 2004: 126) О континуитету немачке империјалне и тоталитарне експанзије писао је Фриц Фишер који у делу „Захват за светском моћи” говори о праволинијском развоју немачке политике од Првог до Другог светског рата.

Националсоцијалистички идеолошки извори

Да би боље упознали есесовску идеологију морамо заронити дубље у историјско – идеолошки склоп обичног немачког човека непосредно након Првог светског рата. Идеологија коју су националсоцијалисти преузели и према својим потребама обликовали већ је у једном мање екстремном облику постојала у Немачкој, али није била каналисана и доведена до апсурда (то ће Хитлер накнадно учинити). Године 1921. Немачки савез ратника „Кифенхојзер”, објединио је 42.000 ратничких удружења са више од четири милиона чланова-ветерана. (К. Фон Кроко, 2001: 45) Култ милитаризма пре Првог светског рата био је изражен у уздицању војничке касте до те мере да рецимо ако би преминуо угледни професор универзитета, прво би у некрологу био навођен његов чин резервног поручника у некој знаменитој регименти па тек

затим његове академске титуле. Јуначка смрт се у кајзеровој Немачкој празнује и слави у прози, поезији, преко ливених споменика, уметничких слика бораца у ропцу,....које су храбра апотеоза ратничке германске расе. Супротстављана је борба дисциплинованог, свесног и одважног Немца који шири славу свог оружја, насупротив малокрвном француском демократи, губитнику из Седана (катастрофални пораз из 1870. када је заробљен чак и цар Француске). Угаони камен нацистичке идеологије је „**Немачка заклетва**”, poema *Рудолфа Александра Шредера* настала 1914., која је учена у школи, певана на слављима, да би је након 1933. године нацисти изабрали за своју песму. Дела која су у прози приказивала рат у потпуно искривљеном облику славне смрти проткане пангерманском митологијом била су веома читана и пожељна како у Вајмарској републици тако и у Трећем Рајху. Када су 1933. почеле да горе књиге „јеврејских и дегенерисаних аутора”, књиге Ериха Марије Ремарка спаљене су прве уз поклик: „Против литерарне издаје почињене према војнику светског рата, за васпитање народа у борбеном духу! Предајем ватри књиге Ериха Марије Ремарка!”. (К. Фон Кроко: 47) Васпитачи народа у борбеном духу били су идеолошка предходница Хитлерових хорди, који су углавном свесно, на уметнички мање или више вредан начин распиривали ратнички дух и подсећали на „лепоту умирања на бојном пољу” (што је класични пример култа смрти). Ти „васпитачи” немачког народа били су заправо писци Вајмарске републике: Херман Ленс, Валтер Флекс, Ханс Кароса, док су посебно значајни (у очима нациста) постали Феликс Лукснер са делом „Морски ђаво”, Густав Френсен са романом „Јерна Ула”, Вернер Бојмелбург („Група Боземилера”). Велики успех су постигли и : Клара Фибиг („Стража на Рајни”), Ханс Граим („Народ без простора”); Горх Фока („Морска пловидба је нужна”).

Свест припадника црног реда (како је називан СС) обликована је од стране партијског идеолога *Алфреда Розенберга*, аутора „Мита двадесетог века”, потоњег гувернера Источних области и ратног злочинца одговорног за смрт стотине хиљада Пољака, Руса и осталих потчињених народа којима је робовласнички управљао. (Louis L. Snyder, 299-301) Предходница ових екстремистичких идеологија има веома дубоке корене и можемо запазити да су нацисти сматрали великог филозофа *Фридриха Ничеа* за оснивача

њиховог погледа на свет (**Weltanschauung**), јер он је био противник демократије, хвалио је рат, прорицао долазак аријевског надчовека (**Urbarmensch**). Нацисти су радо цитирали део из Ничеовог дела „Тако је говорио Заратрустра”, у којем се каже: „Не саветујем вам рад, већ борбу. Не саветујем вам мир, него победу. Рат и самилост учинили су више добра него милосрђе”. Ничеова идеја о надчовеку-господару може се прочитати у делу „Воља за моћ” где се истиче оно за чим нацисти теже: „Смела и владалачка раса се рађа...Сврха превредновања вредности је стварање посебно снажног човека, богато обдареног интелектом и снагом воље. Тај човек и елита око њега постаће господари Земље”. То је наравно, једностран приступ проблему али је националсоцијалистичка мисао била позната по селективности при одабирању појединих ставова и идеја истакнутих мислилаца.

Хитлер је у више наврата рекао: „Ко жели да схвати националсоцијалистичку Немачку мора познавати Вагнера”: и тиме показао колико цени и у духовном смислу везује тог музичког великана за свој покрет. Вагнерово монументално стваралаштво побудило је велику машту Хитлера јер уметник је актуелизовао у својим делима старогерманске митове, јуначке акције старих витезова, показао гнев германских паганских хероја и богова. (Е. Primićević, 1968) Од малих ногу будући Фирер је напросто обожавао Рихарда Вагнера и као омиљено дело истицао је „Тристана и Изолду”, али је на његову психу посебан утисак оставио „Прстен Нибелунга”. За Хитлера су одласци у оперу представљали право ходочашће а једном, приликом је изјавио: За мене Вагнер је нешто божанствено а његова музика је моја религија. Ја посећујем његове концерте онако како други одлазе у цркву”. (Volter C. Langer, 2003: 62) Посебну наклоност према композитору, Хитлер је показивао честим посетама његовој кући (Wahnfried) и сину великог уметника Зигфриду Вагнеру. Колико је Фирер али и врх есесовске хијерархије био инспириран Вагнером најбоље сведочи податак да је пред крај рата основана 38. СС Нибелуншка дивизија. (38. SS-Grenadier-Division „Nibelungen”) Присутност епских германских мотива требала је да пружи додатну жељу и мотив Немцима да се боре до крајњег уништења као у Вагнеровом „Сумраку богова” (**Götterdämmerung**), када је Хитлер издао (марта 1945.) наређење о „спаљеној земљи” (**Verbrannte Erde Befehl**).

Ако је фашистичку митологију Мусолини нашао у старом Риму, националсоцијалисти су своје митове открили у старогерманском предању, уметнички обликованом у Вагнеровим делима.

Основи расне теорије

Есесовска расистичка мисао неизмерно много дугује двојици људи који по етничкој припадности нису били Немци али су нацизму допринели више него било који рођени Баварац или Прус. Ти инспиратори предстојеће планетарне несреће били су француски дипломата и писац *гроф Жозеф Артур де Гобино* (Joseph Arthur de Gobineau 1816-1882) и енглески поданик по рођењу *Хјустон Стјуарт Чембрлен* (Houston Stewart Chamberlain 1855-1927). Гроф Гобино дао је теоријске основе идеји расизма (коју ће многоструко разрадити Химлерова СС машинерија) у свом делу „Есеј о неједнакости људских раса” (**Essai sur l'Inegalite des Races Humaines**). То дело расистичке квазинауке изашло је у четири свеске у Паризу између 1853. и 1855. године и у њему је Гобино објаснио: „Аријевски Немац, снажно је биће. Стога је све што он мисли, каже и ради од највеће важности.” Нацисти су његову теорију радо прихватили али су је такође и усавршили јер Гобино сматра да постоје три расе: бела, црна и жута од којих је бела најмоћнија. (Louis L. Snyder, 117-119) По њему најбољи је белац, само чист аријевац, који има најизраженије расне карактеристике у следећим границама: на северозападу изнад црте Сене и источно од Швајцарске; њима припада део Француза, сви Енглези и Ирци, Холанђани, становништво између рајне и Хановера и Скандинавци. То значи да чисти аријевски нису Немци који живе на југу и истоку али су нацисти то прећутали. Жозеф Артур де Гобино упознао је 1876. године Рихарда Вагнера који је одушељено прихватио идеологију расистички настројеног Француза, који је добио много поклоника у Немачкој (где су организоване читаве мреже Гобиноових друштава).

Хјустон Стјуарт Чембрлен био је син енглеског адмирала и нећак знаменитог фелдмаршала сер Невила Чембрлена али и зет Рихарда Вагнера. Чембрлен је био потпуно опчињен немачким

народом и сва своја дела написао је на немачком, од којих је најпознатије „Основе деветнаестог столећа” (**Grundlagen des Neunzehnten Jahrhunderts**). Дело је по речима самог аутора написано у екстатичком стању обузетости демоном и представља контрадикторан приказ Јевреја. (W.L.Shirer, 1977: 172) У почетку их Чембрлен сматра једином чистом расом поред Тевтонаца и каже да нису мање вредни од Немаца, да би у наставку књиге ушао у вулгарни антисемитизам и чак тврдио да Христ није био Јеврејин већ арјивеац. Према Чембрленовом тумачењу Тевтонац је : „Душа наше културе. Значај сваке нације као животне снаге зависи од пропорције праве тевтонске крви у њеном становништву.” (W. L. Shirer, 172) У Тевтонце је убрајао поред Келта и Словене али сматра да су Германи најважнији елемент и да представљају једину наду за будућност света, јер су наследили најбоље особине Грка и Индогермана, чиме стичу право да буду господари. Књига је била веома конфузна и тешка за читање али и поред тога продата је у више стотина хиљада примерака (прво издање изашло је 1899. године) и донела је велику славу аутору. Чембрлена је цар Вилхелм II примио у свом дворцу у Потсдаму где је склопљено дуготрајно пријатељство између владара Немачке и идеолога ширења исте. За пропагирање пангерманских идеја Чембрлен је 1916. добио немачко држављанство и Железни крст, највише одликовање у Другом Рајху. Чембрлен је тек постхумно (умро је 1927.) доживео право обожавање у Трећем Рајху, где је слављен као пророк, предсказатељ доласка великог вође који ће избавити немачку нацију из амбиса безнађа и анархије. Хјустон Стјуарт Чембрлен био је један од првих интелектуалаца који је Хитлеру прорекао велику будућност када су му се многи смејали и сматрали га достојним тек капларског чина или молерског заната. Чембрлен је тешко болестан и скоро непокретан упознао младог политичара Адолфа Хитлера 1923. године у Бајројту и након разговора, подлегао је харизматском магнетизму будућег Вође. Сутрадан је написао мало познатом агитатору Хитлеру: „Ни тренутка се нисам поколебао у својој вери у немачки народ али је моја нада, морам признати, ниско пала. Једним ударцем сте преобразили стање моје душе. То што Немачка у тренутку своје невоље рађа једног Хитлера потврђује њену виталност... Нека вас Бог штити.” (W.L.Shirer, 176). Чембрлен је то написао 1923. године, када је Хитлер био готово

непознат ван Баварске! За тако нешто заиста је требало много политичко - пророчког дара. Чембрлен је постао члан малобројне нацистичке партије и почео је да пише чланке за страначке брошуре и новине. У знак захвалности за ангажман у партији „**Volksischer Beobachter**” (званични лист нацистичке партије) је на Чембрленов 70-ти рођендан издао (5. маја 1925.) чланак у коме се велича слављениково дело „Основе деветнаестог столећа”, као еванђеље националсоцијализма. Када је умро тај идеолог и теоријски утемељивач нацистичке екстремистичке доктрине, једина јавна личност на погребу био је Адолф Хитлер уз изасланика бившег цара Вилхелма II, који није могао доћи на сахрану због забране уласка у земљу. Може се рећи да је Хјустон Стјуарт Чембрлен био духовни отац Трећег Рајха, видео је у Немцима изабрану господарску расу а у Хитлеру је нашао идеалног вођу вагнеровске митолошке снаге.

Оба наведена странца били су зачетници квазинаучне расне теорије (коју нису прихватиле ни нације из којих потичу) која је довела до несагледивих, погубних последица, планетарних размера.

Настанак нацистичке идеологије

Сама идеологија националсоцијализма обликована је под највећим утицајем *Адолфа Хитлера* (1889-1945) што је логично ако познајемо начин функционисања екстремног покрета који је он створио. Стога је битно да летимично упознамо прошлост и доба када се млади Хитлер у идеолошком смислу формирао а он сам у „Мојој борби” (**Mein Kampf**) помиње да је судбоносан утицај на њега имао наставник историје у гимназији у Линцу, професор Леополд Печ. „Чак и данас с искреним узбуђењем мислим на седокосог човека који је жаром свог излагања понекад успевао да заборавимо садашњост, као чаролијом преносио нас у прошла времена, а суве историјске чињенице из хиљадугодишњих магли претварао у живу стварност. Седели смо често усхићени, понекад чак дирнути до суза....Искористио је наш пропупали национални фанатизам као средство за наш одгој, позивајући се често на наш

осећај националног поноса.” (W.L.Shirer, 52). Јасно је да је млади Хитлер још у гимназији опчињен романтичарским историјским представама о сјајном германском царству а професора Печа ученик је посетио 1938. године пошто је заузео Аустрију и након једносатног разговора Фирер се поверио својим сарадницима: „Не можете замислити колико дугујем том старцу”. Хитлер је, посматрано са социолошког стајалишта живео у средњем слоју у породици царинског службеника Аустро-Угарске, Алојза Хитлера, који се често селио па је до своје петнаесте године, будући вођа Рајха запамтио седам промена пребивалишта и пет различитих школа које је похађао. (А. Нојмајер, 2004: 54) Између 1909. и 1913. године млади провинцијалац из Линца проводи у Бечу тмурне дане беде и немаштине. Пошто није успео да се упише на уметничку академију и студира сликарство, Хитлер је био на рубу материјалне егзистенције: „Глад је тада била мој верни телесни чувар; није ме напуштала ни на тренутак и све је спремно самном делила....Мој је живот био непрекидна борба с тим немилосрдним пријатељем”. (А.Hitler,1934: 21-22) И поред велике немаштине Хитлер није желео да се запосли на неком физичком послу (раднике је презирао) већ је радије преживљавао продајући своје јефтине аквареле. На будућег Фирера велики утицај оставља Први светски рат у ком је он учествовао од августа 1914. године а за који је захвалио Богу: „За мене као и за сваког Немца, почео је тад најзначајнији тренутак живота”. (А.Hitler, 161) Култ смрти и зарања пренет из страшних борби које су у Првом светском рату однеле преко 25 милиона живота, Хитлер ће претворити у опскурну митолошку представу неговану у редовима нацистичке партије (посебно у СС-у). Један од темељних нацистичких митова утканих у идеологију националсоцијализма је небројено пута понављана легенда о „ножу у леђа” који су Немачкој наводно забиле комунисти, социјалдемократе и Јевреји у новембру 1918. године. „Човек је морао живети у Немачкој између два рата да би схватио како је у немачком народу било раширено веровање у ту невероватну легенду „: написао је Вилијем Ширер амерички новинар и дописник из Трећег Рајха. (W.L.Shirer, 77) Хитлер је вешто убацио обичну лаж о „новембарским злочинцима” у основе своје идеологије и смишљеном индоктринацијом убедио је Немце да је неопходно казнити (и то сурово) све кривце за пораз, очај и

безнађе у које су упали нација и држава. Вест да је Немачка затражила примирје Хитлер је дочекао у болници у Пезевалку јер је у британском нападу нервним гасом октобра 1918. године био ослепљен. Према неким изворима Хитлера је војни лекар Едмунд Форстер убедио да снагом воље може поново прогледати иако се радило само о тренутном ослепљењу од кога се након одређеног времена вида сам повраћа, без неке посебне интервенције. (D. Luis, 2004: 227) Ту долазимо до важног психолошког аспекта нацистичке идеологије а то је снага воље коју је Хитлер небројено пута истицао као један од пресудних фактора који чини једног вођу. Поред снаге воље стамени постулат идеолошког система националсоцијализма који је сам Хитлер помињао, била је вера у провиђење. „Чини се извесним да Хитлер верује да је Немачкој послат Провиђењем и да има посебну мисију коју треба да испуни. Вероватно му није јасан смисао ове мисије осим чињенице да је изабран да ослободи немачки народ и преобликује Европу”. (V.C. Langer, 11)

При формирању идејних погледа на свет на Хитлера је доста утицао *Дитрих Екарт* песник, алкохоличар, драмски писац, новинар, уживалац морфијума и члан ултрадсеничарског опскурног „Друштва Туле”. (Dž.H.Brenan, 2001: 47) Екарт је због разуданог живота завршио у психијатријској установи али се по завршетку Првог светског рата вратио у Минхен где је као књижевник-боем стекао велики број богатих пријатеља. Неколико месеци пре него што је упознао Хитлера, Дитрих Екарт је написао песму у којој је прорекао долазак Месије који ће бити човек из народа, обичан војник и спасиће Немачку од понижења и пропасти! Тај поета-мистичар упознао је будућег Фирера у задимљеним минхенским пивницама где је утврдио Хитлера у ставовима које је овај стекао још у бечким данима. У аустријској престоници Хитлер је као младић упознао веома распрострањен антисемитизам али је замрзео и Словене (нарочито Чехе). Хитлер је касније писао да је са гнушањем напустио Беч, тај конгломерат нација који је недостојан живота једног Немца. Сама помисао да са словенским младићима служи војни рок изазивала је нелагодност код младог мрзитеља свега ненемачког. Управо ту треба тражити корене мржње која ће бити систематски уливана Немцима а довешће до 20 милиона мртвих у Русији, 6 милиона у Пољској као и

милиона других у осталим словенским земљама. Екарт је својом елоквенцијом и широким знањем снажно утицао на Хитлера којем је говорио о завери Јевреја и бољшевика који помоћу „новембарских злочинаца” стежу омчу око врата немачке нације. Према Екартовој реалној процени најбољи за вођу је човек из радничког миљеа који ће бити добар говорник а кога ће пијани песник „потковати” бруталним, расистичким и насилничким идејама које је преузео из тајног „Друштва Туле” (које је проповедало разне спиритуалистичко-магијске и окултне облике антисемитизма). (Dž.H. Brenan, 48) Екарт је умро од последица алкохолизма 1923. године али је оставио видан утицај на будућег Фирера, који му је посебно признање одао у последњој реченици „Моје борбе”: „Био је један од најбољих људи који је посветио свој живот буђењу нашег народа, својим писањем, својим мислима и напослетку, својим делима”. (А.Hitler, 687)

Ако говоримо о националсоцијалистичкој идеологији и СС-у немогуће је изоставити њихову готово патолошку мржњу према Јеврејима као народу и уопште као „светској опасности”- како је често истицао врх нацистичке партије. Сам Адолф Хитлер сво зло које постоји у Немачкој приписивао је Јеврејима који су у његовој машини били свемогући подривачи целокупног државног система који су израбљивали вековима. За Хитлера је јеврејски народ симбол завере, сплетке, перверзије, издаје, економско-зеленашке доминације: „Јеврејин је црв у трулом телу, чума, грђи од црне смрти некада, носилац бацила најгоре врсте, вечита бактерија човечанства, трут који се увлачи у остатак човечанства, паук који народу полако сиса крв из пора, крдо пацова које крваво треба сузбити, паразит у телу других народа, готован који се као штетан бацил све више шири, вечита пијавица, народни вампир.” (А. Нојмајер, 152) Хитлер никада није крио да гаји искрену мржњу и гађење према том народу, којем је прорекао прогоне и истребљење још у својим раним минхенским данима, када је била занемарљиво мала вероватноћа да ће то заиста и реализовати. Есесовци су налазили уточиште од сваке критике својих злочина у Хитлеровим речима: „Савест је јеврејски изум. Она је порок налик обрезавању... Ја ослобађам људе од спутавања наметнутих од стране интелигенције која је узела примат; од прљавих и деградирајућих модификација Химере названих савест и моралност”. (V.L. Lan-

ger, 110-111) Химлер је попут свог Фирера оптуживао „народ израиља” да је велики паразит човечанства који исисава његову животну снагу, те ако нација хоће да буде велика „мора се ослободити овог отрова”. Колико су оптужбе биле апсурдне најбоље сведочи пропагандно-шовинистичка парола да Јевреји намерно шире сифилис као и да силују чисте аријевске девојке у циљу преношења те опаке болести. Наведене оптужбе посебно ревносно је ширио нацистички часопис „*Der Sturmer*” (Јуришник) који је издавао гаулајтер Франконије *Јулијус Штрајхер*. Тог фанатичног антисемиту који је стално за појасом носио бич, Хитлер је често штитио од напада који су долазили од стране партијских органа да је Штрајхер претерао у одвратним антијеврејским оптужбама. (сам Хитлер је радо читао „*Der sturmer*”- вид легалне порнографије у Трећем Рајху). И нацистичка филмска индустрија бавила се јеврејским питањем па је филм „Вечити Јеврејин” повлачио паралелу између ширења Јевреја по свету са ширењем пацова, правећи јасну алузију. „Готово свака секвенца филма била је покривена текстом који је вређао овај народ. Приказани ликови у овом филму требали су да увере Немце како су Јевреји нижа раса која има висок ниво склоности ка криминалу” (Д.Гавриловић, 109) Есесовци су највише предњачили у иначе антисемитски расположеном немачком друштву, које је неуморно тровано од стране Гебелсове машинерије. (S.Hafner, 110-111). Докле је ишла патолошка мржња најбоље осликавају државни тзв. „Нинбершки закони” издати 1935. године који су од Јевреја начинили незаштићене грађане које је свако могао малтретирати. Када би у својим монолозима и говорима Хитлер нападао цркву, обично би рекао: „Јеврејска хришћанска вера са својом женственом милосрдном етиком”. (V.C.Langer, 113) Можемо констатовати да је националсоцијалистичка идеологија узела Јевреје као извор свих недаћа а Хитлер их је маркирао као вечите кривце и универзалне непријатеље које може по потреби оптуживати за све девијације које притискају немачко друштво.

Митови нацистичке идеологије

Охрабрен пророчанствима Чембрлена и Екарта, Хитлер је био опседнут уверењем да је предодређен за вођу немачког народа. „Ја сам један од од најтврдокорнијих људи које је Немачка деченијама, можда и вековима имала, са највећим ауторитетом било ког немачког вође... али ја изнад свега верујем у свој успех. Безрезервно верујем у то.” (V.C.Langer, 9) Апсолутна послушност Фиреру био је први и основни принцип СС-а који је најбоље приказан у личној заклетви Адолфу Хитлеру за којег је требало жртвовати и живот. Та заклетва која је понављана од Хитлерјугенда преко Вермахта па до СС-а представља само најизразитији пример онога што је оличено у важном аспекту националсоцијалистичке идеологије а то је, „принцип вође” (**Fuehrerprinzip**). Хитлер је још 1921. године инсистирао да „принцип вође” постане закон нацистичке партије а у „Мојој борби” је објаснио да је демократија обичан нонсенс и да ће бити збрисана са доласком Трећег Рајха који ће почивати на диктаторским начелима. По Хитлеровом мишљењу неодговорни парламентаризам биће замењен апсолутном одговорношћу само једног човека а „принцип вође” је немогуће одвојити од идеје „**Fuehrerstaat**”-а односно Трећег Рајха. По том схватању које промовише националсоцијализам „**Fuehrerstaat**” је термин који одређује земљу у којој је вођина воља највиши државни закон коме се беспоговорно морају покоравати сви грађани. (Louis L. Snyder, 106)

Идеологија националсоцијализма као што смо раније констатовали, почивала је на старогерманском предању али је стварала и изворно своју митолошку подлогу у виду „мученика покрета” који су пали у „времену борбе” (период пре доласка Хитлера на власт). Најбољи пример таквог фабриковања лажних идола маса свакако је фамозни *Хорст Везел* (Horst Wessel), човек који је заслепљен нацизмом потпуно усредредио свој живот на служење тој екстремној идеји. Син протестантског свештеника и несвршени студент, Везел је живео са једном бившом јавном женом што је многим антифашистима послужило као доказ да је у ствари био сводник, што је претерана оцена (али је сигурно да му такво друштво није много сметало). Постао је један од вођа берлинских СА одреда и као загрижени нациста погинуо је фебруара 1930.

године у уличној тучи са комунистима, што у оно време није било ништа необично. (N.Tolstoj,56). Вероватно би убрзо био препуштен заборава да иза себе није оставио песму коју је компоновао и саставио а која убрзо постаје службена химна партије и друга официјелна химна Трећег Рајха. (после „Deutschland Uber Alles”) Гебелсова пропаганда направила је од Хорста Везела идеолошки торзо, симбол и пример чистог идеализма којем сваки прави националсоцијалиста треба да тежи. Као митоманска организација нацистичка партија је од човека који је обитавао међу проституткама, начинила модел на који се омладина угледала, јер свако поимање истине о Везелу, одмах је анатемисано као непријатељство према немачком народу. Сам текст Везелове песме веома је опскуран а музика подсећа на посмртни марш, што је посебно остављало упечатљив утисак ако се корача у мраку, у тишини и под светлом буктиња.

*Заставе високо! Збијте редове!
Јуришници марширају чврстим, тихим кораком,
Другови, кога су Црвени фронт и реакција устрелили,
Маршира у духу међу нашим редовима.*
(Louis L. Snyder, 171)

Та песма постала је најчешће певана и преко радија емитована нумера у Немачкој након доласка нациста на власт и као да је слутила где ће већина националсоцијалиста марширати када Хитлер започне своје безочне ратове и разарања. Гебелс је преко својих пропагандних средстава често преувеличавао број погинулих смеђекошуљаша који су од обичних хулигана преко ноћи постајали апостоли партије и покрета. Посебно је негован култ нациста који су устрељени при неуспелом Минхенском пучу од 8. новембра 1923. године. (А. Нојмајер, 161-176) Њима у част подигнуто је светилиште налик на Пергамски жртвеник где је одржавана масовна партијска светковина на сваку годишњицу неуспелог пуча (са ког је Хитлер хитроног утекао, док су ти несрећници изгинули). Преко читаве године ту су долазили, полагали цвеће и имали час идеолошке наставе многи есесовци, партијци, војници али и деца школског узраста.

Ако резимирамо идеологију СС-а можемо приметити да је то многоструко продубљена и донекле деформисана теорија Ота фон Бизмарка, који је 1862. године рекао : „Велика питања времена не решавају се говорима и већинским закључцима – то је била грешка 1848. и 1849. године – већ гвожђем и крвљу!”. Управо на постулатима политике „гвожђа и крви” нацисти (посебно есесовци) граде своју идеологију „крви и тла”, која их је по том резону предодредила да господаре светом. Разуме се да би то владање било крајње немилосрдно као и средства којима би се оно постигло, што су нацисти сурово доказали на подручјима која су окупирани током рата. Принцип идеологије СС-а био је најбоље оличен у паролу „Један вођа, један народ, један Рајх!”, што су речи које најбоље осликавају каква је била мисао водиља људи у црном. За њих је оличење државе најбоље представљено у реченици познатог историчара Хајнриха фон Трајчкеа који истиче да је: „... бит државе прво у моћи, друго у моћи и треће, још једном у моћи”. (М. Gross, 103) Следећи тај принцип националсоцијалистичка партија по доласку на власт у јануару 1933. године почиње са изградњом јаке државе која се пре свега огледа у снажној војној сили и агресивној политици у свим областима од изградње путева, преко спољне политике до економије. Идеал нациста био је сељак – војник, чист аријевац који скромно живи са многобројном породицом на свом имању, које поштено обрађује и прегалачким радом доприноси снажењу Рајха. Посебно развијену теорију о поменутом идеализованом поданику нове државе пропагирао је СС, јер су по Химлеровој замисли читаве колоније немачких сељака-ратника требале да преплаве исток Европе по реализацији „коначне победе”. (R.Manvell, 81, 89) Колико је тај митомански приступ био раширен сведочи и манична потреба за држањем домаћих животиња коју је пропагирао сам рајхслајтер СС-а Химлер (студирао је пољопривреду као младић) а коју су есесовци довели до апсурда. Сваки већи концентарциони логор имао је узорну економију а у дворишту централног затвора Гестаопа у центру Берлина држан је кокошињац! Податак да су нацисти много боље поступали према животињама него према логорашима еклатантан је пример индоктринације тоталитарном идеологијом која милосрђе сматра за слабост а хладнокрвна масовна убиства проглашава за храброст и расну свест. Расистички прис-

туп по ком је аријевска раса најбоља и најузвишенија на крају рата је демантовао сам Хитлер када је у свом тестаменту оптужио Немце за малодушност и прогнозирао да се народ са истока показао као расно жилавији и стога предодређен да влада. (H.R.Trevor - Roper, 2002: 184) За Хитлера, био је то сумрак богова и крај царства које је пројектовао на хиљаду година али да ли је смрћу идеолошког креатора нацизма нестала и та идејна основа и калуп по ком су неки народи и расе мање или више вредни?

Идеологија националсоцијализма о којој смо дали само кратак приказ представља неисцрпно подручје за истраживање и синтетичко испитивање тог сложеног и вишеслојног проблема не само прошлости већ и садашњости. Стално сударање модерног света са феноменом нацизма а посебно неонацизма није заобишло ни наше друштво (као ни непосредно окружење) и стога је то питање неопходно научно обрадити, јер од политичких шпекулација и квазинаучних опсервација по правилу буде више штете него користи. Потреба за разбијањем митова и лажних представа па чак и предрасуда стално се изнова поставља пред нашу историографију (од Илариона Руварца до наших дана). Без већих претњија сматрамо да није на месту констатација да је СС привлачио само друштвени олош и кримогене елементе, иако је било доста и таквих (не)људи у црним униформама. Добар проценат есесоваца били су образовани, углађени рекло би се културни Немци али су њихови злочини показали шта идеологија може начини од индоктринираног појединца. Ниво варварства постигнут од стране СС-а тешко је појмљив просечном, савременом човеку. Да је рат кренуо победничким током по Хитлерову Немачку, дубоко је забрињавајућа чињеница до чега би свет довела есесовска акција истребљења. Колико стотина хиљада невиних људи би ишчезнуло у паклу Аушвица, Дахауа, Матхаузена..? Велико је питање да је Хитлеров поредак опстао како би данас изгледало човечанство и да ли би човек још могао тако да се назива.

Литература:

- Roger Manvell (1975): *Gestapo*, Zagreb,
Nikolaj Tolstoj (1975): *Noć Dugih noževa*, Zagreb,
William L. Shirer (1977): *Uspón i pad Trećeg Reicha*, I, Zagreb,
Дарко Гавриловић (2006): *Удари судбине (Политички митови 20. века)*,
Нови Сад,
Volter C. Langer (2003): *Hitlerov psihološki profil*, Beograd,
Louis L. Snyder (1998): *Encyclopedia of the Third Reich*, Hertfordshire,
Dž. Herbert Brenan (2001): *Okultni Rajh*, Beograd,
Anton Nojmajer (2004): *Hitler (ludačke ideje, bolesti, perverzije)*, Beograd,
Sebastijan Hafner (2004): *Istorija jednog Nemca (sećanja 1914-1933)*, Novi
Sad,
Dejvid Luis (2004): *Čovek koji je stvorio Hitlera-rađanje vođe*, Beograd,
Mirjana Gross (1980): *Historijska znanost (razvoj, oblik, smerovi)*, Zagreb,
H.R. Trevor – Roper (2002): *Poslednji Hitlerovi dani*, Beograd,
Alan Bulok (1954): *Hitler slika tiranije*, Beograd,
Ernst Nolte (1990): *Fašizam u svojoj epohi*, Beograd,
Elena Primićerio (1968): *Nibelunzi, legenda o Sigfridu i Loengrinu*, Beograd,
Albert Speer (1981): *Sjećanja iz Trećeg Reicha*, Rijeka,
Crnjanski o nacionalsocijalizmu, priredio Zoran Avramović (1990): Beograd,
Klod David (1999): *Hitler i nacizam*, Beograd,
Grof Kristijan fon Kroko (2001): *O nemačkim mitovima*, Novi Sad.